

Museu d'Art de Girona. 2019

12 | **12**
mesos | **obres**

md'A Museu d'Art
de Girona

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

 Diputació
de Girona

CATÀLEG

Edició i producció
Museu d'Art de Girona
(Agència Catalana del Patrimoni Cultural)

Direcció
Carme Clusellas i Pagès

Coordinació
Antoni Monturiol i Sanés
Mar de Prada i Arana

Autors dels textos
M. Lluïsa Faxedas i Brujats
Núria Peiris i Pujolar
Adela García i Jaime
Francesc Miralpeix i Vilamala
Magdalena Cerdà i Garriga
Gerardo Boto i Varela
Miquel Àngel Fumanal i Pagès
Joan Duran i Porta
Santiago Ruiz i Torres
Imma Merino i Serrat
Jordi Ballester i Gibert
Rocío Herrero i Riquelme

Assessorament lingüístic
Anna Asperó

Maquetació
La Fonda Gràfica

Autors de les fotografies
© Rafel Bosch
CRDI Valentí Fagnoli RG 092798
© Esther Boix, VEGAP, Girona, 2021
AFCEC, Fargas X 01604
Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, fons Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Dipòsit legal
GI 1295-2020
12 MESOS 12 OBRES. MUSEU D'ART DE GIRONA, 2019.
ISBN: 978-84-18601-01-9

L'ús dels continguts d'aquesta obra està subjecte a una llicència de Reconeixement – No Comercial – Sense Obra Derivada (by-nc-nd) de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre i quan no sigui per a usos lucratiu i no es modifiqui el contingut de l'obra. Per veure una còpia de la llicència, visiteu :
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Imatge de la coberta: Sense títol (detall), 2003. Narcís Comadira. Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 132.770. Dipòsit Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional d'Art. Fotografia: Rafel Bosch.

MUSEU D'ART DE GIRONA

Direcció
Carme Clusellas

Equip tècnic
Aurèlia Carbonell, Carme Martinell,
Antoni Monturiol

Administració
Adriana Cle, Dori Mesa, Mar Ribot, Georgina
Rodríguez

Manteniment
Ignasi Arévalo

Servei d'atenció al públic
Teresa Herms, Pilar Ramírez, Pere Romans,
Anna Llosas

Comunicació
Gestió i comunicació cultural (Àngels Miralles)

Educació
Educart (Montse Vinardell)

Activitats
Educart
La Mosca (Marta Grassot)

Museu d'Art de Girona
Pujada de la Catedral, 12
17004 Girona
Tel. (+34) 972 20 38 34
www.museuart.cat

Mare de Déu de Montserrat

Text: FRANCESC MIRALPEIX I VILAMALA

Escultor català anònim, (relleu central). Marià Barnoya i Costa, (marc)

Mitjans segle XVII / 1730 marc

Guix policromat (relleu central) / Fusta policromada (marc)

107 x 115 x 20 cm

Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 2.469-2.470

Fons d'Art Diputació Girona

El carrer Calderers de Girona, que pren el nom de l'activitat gremial que s'hi duia a terme (la fabricació de calderes i perols), tenia una petita capelleta a la façana de la casa anomenada Pavelló de la Mare de Déu. Es tractava d'un modest oratori amb la representació d'un relleu amb la Mare de Déu de Montserrat, que actualment es conserva al Museu d'Art de Girona. La capelleta va restar a l'emplaçament original fins a l'any 1935, quan les obres de millora de la pujada de Sant Feliu van aconsellar-ne la retirada als dipòsits del Museo Provincial de la Diputació de Girona. L'autoria del relleu es desconeix, però no pas la del marc amb els àngels, l'autor del qual és l'escultor gironí Marià Barnoya Costa (1674-1736).

Una de les manifestacions més vives de la presència de la religió a la vida quotidiana dels homes i dones que habitaven les ciutats d'època medieval i moderna són les capelles i els petits oratoris disseminats per façanes, carrers, pedrons, cruïlles, fonts, etc. La funció principal d'aquestes construccions més aviat modestes no era altra que la de convidar a resar, per bé que cada capella amagava una intencionalitat específica, sovint relacionada amb els usos que li donaven les persones que en promocionaven el culte. Podia ser, per exemple, que un sant Magí presidís una deu d'aigua per assegurar-ne el doll continu o que una creu-pedró protegís el terme de les malvestats meteorològiques, tan temudes en els entorns rurals. A vegades, com és el cas que ens ocupa, es podia tractar de la devoció particular d'una família, que invocava el patronatge de la Mare de Déu de Montserrat per als seus estadants i, alhora, feien pública i compartien la seva fe amb els seus conciutadans. En altres casos, la capella o oratori —i aquesta darrera accepció és ben escaient perquè cominava a resar— era sufragat per un compromís col·lectiu en forma de corporació, congregació, gremi o associació que els singularitzava sota un patrocini transversal. A Girona mateix encara podem contemplar un bon nombre d'aquestes

Figura 1. *Mare de Déu de Montserrat*. Fotografia antiga de la capella al carrer dels Calderers. Font: Ajuntament de Girona, CRDI, Valentí Fargnoli, RG 092798.

capelles al carrer del portal de la Barca (sant Narcís), al carrer Ciutadans (sant Antoni de Pàdua i sant Cristòfol), al portal de Sobreportes (Mare de Déu de la Misericòrdia), al capdamunt de la porta adovellada de la Pia Almoïna (Mare de Déu) o, una mica més endavant, a la cantonada de la font de la Mare de Déu de la Pera.

Una fotografia antiga de Valentí Fargnoli permet ubicar el relleu que ens ocupa a l'emplaçament original, al número 122 del carrer Calderers, on residien i tenien el taller la nissaga d'escultors Barnoya [figura 1]. El blanc i negre de la imatge no impedeix apreciar el baix relleu amb la representació entronitzada de la Mare de Déu de Montserrat, amb el Nen Jesús a la falda, lleugerament desplaçat cap a la cama esquerra de la Verge i lluint la corona de dotze estels que la singularitza com a *regina coeli*. El to bru de la seva pell i el rerefons amb les formes bulboses de la serralada catalana reblen la iconografia del conjunt, que s'aixoplugava dessota un fràgil dosseret. Segons Josep de Calassanç Laplana, el relleu central procedia d'una capelleta de la casa procura que el monestir de Montserrat tenia a Girona, fundada el 1685 pel monjo procurador Dídac Solà i que fou enderrocada l'any 1730. La devoció que sentien els gironins per la imatge va fer que el relleu fos reubicat en una nova fornícula oberta entre dues cases que hi havia a la plaça del davant del carrer dels Calderers, no gaire lluny de l'emplaçament primigeni. A més, es va encarregar a l'escultor Marià Barnoya Costa (1674-1736), que era el propietari de les esmentades cases, que dignifiqués la imatge amb un marc de fusta i un parell d'àngels. L'acord de l'encàrrec, publicat per Batlle, deia així: «[dia 12 de juny de 1730]. *Item por quanto Mariano Barnoya maestro escultor desta Ciudad, de orden de este Ayuntamiento ha hecho y fabricado de madera imágenes de angel de bulto que se han puesto en la capilla de Nuestra Senyora de Montserrat, que es en la pared de las dos casas que nuevamente el Ayuntamiento ha hecho fabricar en la plazuela y calle de los Caldereros desta Ciudad, y ser muy justo que se le pague este Trabajo; deliberan que el valor y manufactura de las dichas imágenes de angel por el labradas, se paguen a dicho Mariano Barnoya siete libras y trece sueltos de moneda catalana*».

El periple del conjunt, integrat per un relleu que podem datar, atenent-nos a l'estil i als materials, de mitjan segle XVII i el marc de 1730 elaborat per Marià Barnoya, encara tingué un darrer trasllat. El 1935 es va desmantellar el conjunt com a conseqüència de les obres d'urbanització i millora de la pujada de Sant Feliu i va ser llavors quan va ingressar al Museo Provincial de Antigüedades y Bellas Artes de Gerona, des d'on anys més tard, potser en el moment de la separació dels fons arqueològics que havien de restar al nou Museo Arqueológico, es traslladaria definitivament a l'actual Museu d'Art de Girona. Sense cap mena de dubte, aquesta circumstàn-

cia, que significava la desubicació exterior definitiva i la pèrdua de la funció devocional, possibilitat que no fos destruïda durant la Guerra Civil espanyola.

Des del punt de vista estilístic, el relleu és d'una qualitat artística més aviat modesta, almenys si tenim presents els esplèndids mitjos i alts relleus amb la mateixa iconografia esculpits pel prolífic taller dels Grau manresans, que van fixar-ne el model escultòric siscentista. El treball de Marià Barnoya, en canvi, és modest però reeixit. Va concebre un marc coronat amb tres caps d'angelots i un ribetejat de fullaraca vegetal que davalla pels costats fins a donar cabuda a dos àngels minyons que sostenen portacanelobres, tot plegat policromat amb els mateixos tons del relleu central. Aquest marc és l'única obra conservada de Marià Barnoya, un escultor que es va esposar tres vegades i va tenir dotze fills, vuit filles i quatre fills. La seva obra més significativa, de la qual tenim un testimoni gràfic, és el retaule major de l'església parroquial de Sant Jordi Desvalls [figura 2], elaborat el 1726. Aquell mateix any contractà el retaule de Sant Esteve de Guialbes i el de la Mare de Déu de l'antiga l'església de Sant Vicenç de Camós.

La relació dels escultors Barnoya amb el culte a la Mare de Déu de Montserrat va tenir encara un altre episodi molt especial. El net de Marià Barnoya, Josep Barnoya Viñals (1752-1829), va tallar una imatge de Nostra Senyora de Montserrat entronitzada, amb les característiques formacions rocoses de fons i amb la munió d'ermites escampades per la muntanya santa segons la iconografia habitual d'aquest tipus de composicions, que bevien d'estampes de la primera meitat del segle XVII i que s'inspiraven en models iconogràfics encara més antics. Aquesta escultura

Figura 2. Retaule major de Sant Jordi Desvalls. Font: AFCEC, Fargas X 01604.

Figura 3. Mare de Déu de Montserrat. Reproducció de l'escultura original a l'esquela de Luis Barnoya Berroeta. Arxiu Iñigo Yrizar.

exempta, concebuda per al culte particular, es coneix gràcies a una fotografia antiga que apareix a l'esquela de Luis Barnoya Berroeta, descendent de l'escultor [figura 3]. Era una obra que es venerava a l'interior de la casa en una fornícula i amb il·luminació d'una làmpada d'oli perpètua que s'encenia cada dia a la nit. La imatge, a més, es treia en processó des de la rectoria de l'antiga col·legiata de Sant Feliu els dies 7, 8 i 9 de setembre. L'any 1936, el domicili madrileny de Luis Barnoya Berroeta va ser saquejat i la imatge, tot i conservar-se, va perdre alguns dels elements de l'atrezzo de plata. El 1954 Luis Berroeta va deixar per voluntat testamentària que la peça tornés a Catalunya, un desig que Carmen i Amalia de Yrizar, descendents seves, es van encarregar de complir. Abans, però, van encarregar una còpia exacta segons el mètode de punts, que encara conserven. De l'obra original, que sembla que finalment va viatjar a Barcelona, se'n desconeix el parador.

Bibliografia

BATLLE, LLUÍS. «La casa de Montserrat a Girona», *Analecta Sacra Tarracoen-sia*, vol.10, Miscel·lània Anselm M. Albareda, vol. 2, 1964, pàg. 65-70.

LAPLANA, Josep. *Nigra Sum, iconografia de Santa Maria de Montserrat*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

MARTÍN, Gabriel; Miralpeix, Francesc. *Del taller a l'escola de dibuix. Josep Barnoya Viñals i el «Llibre de comptes de todas las feynas que tinch ajustadas (1773-1816)»*, Girona, Diputació de Girona, 2017.

Documentació

AMGi, *Manual d'Acords del Ple*, 1730, fol. 49.

www.museuart.cat

12 mesos, 12 obres és una compilació dels comentaris d'obres seleccionades el 2019 que presenta, en format fitxa, el Museu d'Art de Girona amb el nom genèric d'*Un mes, una obra*. Cada mes, al llarg de l'any, es proposa a un autor l'estudi i el comentari d'una obra perquè en doni la seva visió particular. Tots els comentaris s'apleguen en aquest recull, que permet fer-ne una lectura més calmada i alhora descobrir la varietat d'obres i la diversitat de mirades que ofereixen les peces d'un museu.

